



LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,
tel. 8 706 63661, faks. 8 706 63663, el. p. info@am.lt, http://www.am.lrv.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188602370

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2021-

Nr. (15-3)-D8(E)-

I

Nr.

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ APLINKOS TERŠIMĄ ĮSTATYMO NR. VIII-1183 2, 4, 5, 6, 7, 9 STRAIPSNIŲ IR 8 PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

Teikiame Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 2, 4, 5, 6, 7, 9 straipsnių ir 8 priedo pakeitimo įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas).

Įstatymo projektu siekiama:

- sumažinti šalinamų sąvartyne atliekų kiekį iki 5 proc. 2030 m., padidinti atliekų antrinę panaudojimą, perdirbimą ir panaudojimą energijai gauti siekiant ES tikslų;
- įgyvendinti principą „teršėjas moka“, bent iš dalies padengiant aplinkai neigiamos veiklos sąnaudas, kad teršėjai būtų paskatinti daugiau investuoti į taršos mažinimo priemones ir mažiau teršti;
- panaudoti mokestines lėšas savivaldybių bendruomenių interesams tenkinti investuojant į aplinkosaugines priemones;
- įgyvendinti Lietuvai Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos (EBPO) ir Europos Komisijos (EK) pateiktas rekomendacijas dėl ekonominių priemonių efektyvesnio ir platesnio taikymo, laipsniško mokesčio didinimo už komunalinių atliekų šalinimą sąvartynuose. Taip pat prisidėti prie oro taršos nemetatiniais lakiaisiais organiniais junginiais (NMLOJ) mažinimo siekiant Lietuvai nustatytą oro taršos mažinimo, palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu, tikslų įgyvendinimo, – dėl kurių EK 2020 m. gruodžio 1 d. pranešime Nr. Ares (2020)7252600 dėl pagal direktyvą¹ parengtų nacionalinių oro taršos kontrolės programų politikos ir priemonių atnaujinimo nurodė, kad pagal šią direktyvą parengtame Lietuvos Nacionaliniame oro taršos mažinimo plane² pateiktą informaciją ir prognozes Lietuva neįgyvendins įsipareigojimų dėl į aplinkos orą išmetamų tam tikrų teršalų (tarp jų NMLOJ) kiekio mažinimo 2020–2029 metais ir nuo 2030 metų³; remiantis EK tarnybų atliktu rizikos vertinimu NMLOJ yra vienas iš teršalų, dėl kurio kyla didžiausia rizika neįvykdyti išmetamo kiekio mažinimo įsipareigojimų ir nurodė imtis būtinų veiksmų;
- gerinti aplinkos oro kokybę, taip reaguojant į bendruomenių skundus ir nepasitenkinimą dėl NMLOJ keliamų kvapų;

¹ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/35/EB ir panaikinama Direktyva 2001/81/EB

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2284&qid=1610105133015>

² Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 371

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/410fbc3067f511e9917e8e4938a80ccb>

³ Nuo 2020 m. sumažinti 32 proc., nuo 2030 m. – 47 proc., palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu.

- skatinti ūkio subjektus, eksploatuojančius organinius tirpiklius naudojančius įrenginius, kurie pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 19³ straipsnį privalo būti įregistruoti, prisitaikyti prie būsimų pakeitimų, planuoti veiklos pakeitimus ir (ar) diegti taršą mažinančias priemones.

Tikslą pasiekti padėtų ir planuojamos surinkti įplaukos – 0,5 mln. Eur, kurios būtų panaudotos taršos mažinimo priemonėms finansuoti. Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų lėšų nereikės, nes pagal galiojančius teisės aktus šiuos įrenginius eksploatuojantys asmenys (įmonės) privalo juos įregistruoti ir teikti metines ataskaitas apie išmestus į aplinką teršalus. Pažymime, kad Įstatymo projekte numatytas mokestis įmonėms, kurios eksploatuoja organinius tirpiklius naudojančius (toliau – OTN) įrenginius ir privalo juos registruoti, nėra naujas mokestis, jis mokamas iki 2014 m., kai šiems įrenginiams eksploatuoti buvo privalomas Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas. Perkelti 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės), į kurią įtrauktas ir OTN įrenginių taršos NMLOJ valdymo reglamentavimas, nuostatas į nacionalinę teisę, OTN įrenginiams pritaikyta direktyvoje numatyta išimtis – nustatyta prievolė būti tik įregistruotiems. aštrėjant ir augant taršos problemai ir gyventojų nepasitenkinimui dėl sveikatos apsaugos požiūriu kenksmingos ir dažnai nemalonių kvapus skleidžiančios veiklos, siūloma reikalavimą – taikyti mokestį už aplinkos teršimą – grąžinti.

Įstatymo projektas parengtas siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje¹ vieną iš nustatytų tikslų – mažinti aplinkos teršimą, skatinti perėjimą prie žiedinės ir neutralaus poveikio klimato kaitai ekonomikos.

Įstatymo projektu įgyvendinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 6.1.1 veiksmas „Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimus siekiant padidinti mokesčio už aplinkos teršimą sąvartyne šalinamomis atliekomis tarifus ir papildyti mokesčio mokėtojų, teršiančių iš stacionariųjų taršos šaltinių, sąrašą asmenimis, eksploatuojančiais organinius tirpiklius naudojančius įrenginius, kurie pagal Aplinkos apsaugos įstatymą privalo būti įregistruoti“.

Teršėjus, kurių tarša prisideda prie sveikatos problemų bei keliamo diskomforto dėl nemalonių kvapų, apmokestinimas prisidės prie visuomenės sveikatos gerinimo bei atsakingo vartojimo.

Mokesčiu tikimasi pakeisti teršėjų elgseną diegiant taršos mažinimo ir prevencijos priemones, skatinti atsakingai rinktis ir vartoti aplinkai ir žmonių sveikatai mažiau kenksmingas prekes ir žaliavas, taip pat keisti aplinkai žalingos veiklos sprendimus mažiau žalingais, pavyzdžiui: naudoti mažiau NMLOJ išskiriančias žaliavas, užtikrinti tinkamą jų laikymą ir tvarkymą siekiant išvengti garavimo ar jį reikšmingai sumažinti ir kt.

Įstatymo projektu siūloma šiuos įrenginius kaip ir kitus, kuriuos kaip reikšmingus ir kontroliuotinus reglamentuoja ES teisės aktai, grąžinti į privalančių mokėti mokestį už aplinkos teršimą sąrašą. Dėl papildomų ūkio subjektų įtraukimo į mokesčio mokėtojų sąrašą ir privalomo metinio mokesčio už šiuos teršalus deklaravimo atsirastų administracinė našta, tačiau jos poveikis šiems 120 ūkio subjektų būtų nedidelis, vienam ūkio subjektui apie 8 Eur per metus, nes nereikalautų papildomų sąnaudų šių teršalų apskaitai, kurią ir dabar ūkio subjektas vykdo ir teikia ataskaitas Aplinkos apsaugos agentūrai, bet neteikia metinės mokesčio deklaracijos ir nemoka mokesčio.

Įstatymo projektu neperkeliami ir neįgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

Įstatymo projektas nenotifikuotinas Europos Komisijai pagal Informacijos apie techninius reglamentus ir atitikties įvertinimo procedūras teikimo taisykles.

Įstatymo projektas skelbtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinės sistemos (TAIS) Projektų registravimo posistemyje (Nr. 21-27812) 2021-07-20. Įstatymo projektas išvados gauti teiktas Finansų ministerijai, Ekonomikos ir inovacijų ministerijai, Teisingumo ministerijai, Žemės ūkio ministerijai, Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos pramonininkų konfederacijai, Lietuvos

¹ Pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.

smulkiojo ir vidutinio verslo tarybai, Lietuvos verslo konfederacijai, asociacijai „Investor's Forum“, Lietuvos profesinei sąjungai „Solidarumas“, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijai, Lietuvos laisvosios rinkos institutui.

Finansų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Žemės ūkio ministerija pastabų ir pasiūlymų neturėjo.

Gautos pastabos iš Teisingumo ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacijos (toliau – LRATCA), VšĮ „Žiedinė ekonomika“, Šiaulių miesto, Vilniaus miesto, Kupiškio ir Šilutės rajonų savivaldybių. Į visas Teisingumo ministerijos pastabas atsižvelgta.

Neatsižvelgta į LRATCA pasiūlymą galiojančių tarifų už sąvartyne šalinamas atliekas nekeisti ir 50 Eur tarifą įvesti, kai valstybiniu mastu bus pradėta reguliuoti deginimo kaina. Panašų pasiūlymą pateikė ir Lietuvos savivaldybių asociacija, Šiaulių miesto, Vilniaus miesto, Kupiškio ir Šilutės rajonų savivaldybės, į kurių taip pat neatsižvelgta. Pažymime, kad atliekų tvarkymo sektoriuje vyksta daug pokyčių, turinčių sumažinti šio sektoriaus neigiamą poveikį aplinkai. Kad pokyčiai turėtų maksimalią naudą, būtina įgyvendinti kompleksinius sprendimus. Siekiant 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 20 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, tikslų, turi būti mažinamas sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis ir didinamas paruoštų pakartotinai naudoti ir perdirbtų komunalinių atliekų kiekis. Lietuvoje sąvartyne šalinamos nepavojingos atliekos apmokestinamos vienu mažiausiu Europoje tarifu – 10 Eur/t. Siekiant mažinti atliekų šalinimo kaip pigesnės už aukštesnio prioriteto atliekų tvarkymo alternatyvų patrauklumą, Įstatymo projekte siūloma nuo 2023 m. mokesčio už nepavojingų atliekų šalinimą sąvartyne (toliau – sąvartyno mokestis) tarifo dydį didinti iki 50 Eur/t. Šalinamos turi būti tik tos atliekos, kurios netinkamos pakartotinai panaudoti, perdirbti, naudoti energijai gauti. Tarifo dydis 50 Eur/t pasirinktas įvertinus dabartines atliekų panaudojimo energijai gauti kainas. Norint įgyvendinti žiedinės ekonomikos keliamus tikslus ir užtikrinti atliekų tvarkymo prioritetų eiliškumą įgyvendinimą, atliekų panaudojimo energijai gauti kaina neturėtų būti didesnė už šalinimo sąvartyne kainą, susidedančią iš sąvartyno „vartų mokesčio“ ir sąvartyno mokesčio. Be to, tarifo dydis 50 Eur/t siūlomas vertinant ir kaimyninėse šalyse taikomus sąvartyno mokesčio tarifų dydžius: pvz., Latvijoje nuo 2020 m. nustatytas 50 Eur/t sąvartyno mokestis, kuris kasmet didinamas 15 Eur/t iki 95 Eur/t 2023 m., Lenkijoje taikomas sąvartyno mokesčio tarifas 63 Eur/t. Sąvartyno mokesčio padidinimas sudarytų palankias sąlygas išnaudoti atliekų tvarkymo pajėgumus, kurie būtų panaudoti ekonomikai naudingiausiu būdu, o ne šalinimui sąvartyne, taip neužimant tinkamų ir kitoms veikloms vykdyti reikalingų teritorijų; skatintų ekonomikos veiklą, prisitaikiusią prie uždaro „žiedinio“ ciklo, gebančios efektyviausiai panaudoti atliekas kaip žaliavas kito gaminio ar produkto gamybai. Siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos (toliau – ES) tikslus, iki 2030 m. sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis turi būti sumažintas, užtikrinant, kad sąvartynuose būtų šalinama ne daugiau kaip 10 proc. komunalinių atliekų. Lietuva užsibrėžusi ambicingesnius tikslus ir šalinamų atliekų sąvartyne kiekį siekia sumažinti iki 5 proc. 2020 m. sąvartyne pašalinta 19 proc. susidarusių komunalinių atliekų.

2014 m. patvirtintas nuosekliai didėjantis sąvartyno mokestis: nuo 21,72 Eur/t 2016 m. iki 44,89 Eur/t 2020 m. Apie tokį, kaip numatyta Įstatymo projekte, mokesčio padidinimą diskutuota 2018–2019 m. rengiant Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo projektą atsižvelgus į EBPO rekomendacijas dėl mokesčių sistemos tobulinimo ir įgyvendinant XVII Vyriausybės programos priemones.

Įvertinus suinteresuotų institucijų siūlymus, Seimui 2019 m. pateiktame Mokesčio už aplinkos teršimą pakeitimo projekte Nr. XIII P-4033 pasiūlyta siekiant ES tikslų (iki 2030 m. sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį sumažinti iki 5 proc.) nuosekliai didinti sąvartyno mokestį: iki 15 Eur/t 2020 m., 30 Eur/t 2021 m. ir 50 Eur/t nuo 2022 m. Pažymėtina, kad svarstant šiuos įstatymo pakeitimus Seime, pritarta Seimo nario siūlymui (parengtam atsižvelgus į kai kurių asociacijų siūlymus mokesčio padidinimą nukelti, kol pradės veikti atliekų deginimo įrenginiai) gerokai sumažinti sąvartyno mokesčio dydžius ir atidėti sąvartyno mokesčio didėjimą ilgesniam laikotarpiui. Atkreiptinas dėmesys, kad atliekų deginimo pajėgumai sukurti ir juose naudojamos energijai gauti komunalinės atliekos, kai šių atliekų negalima pagal nustatytą atliekų tvarkymo

hierarchiją panaudoti pakartotinai ar perdirbti.

Atsižvelgus į tai, kad nepasiektas šalintinių atliekų sąvartyne sumažinimas, neįgyvendinta 2008 m. lapkričio 19 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinančios kai kurias direktyvas 4 straipsnio 1 dalyje numatyta atliekų tvarkymo hierarchija, šiems reikalavimams įgyvendinti reikalingos veiksmingos ekonominės priemonės. Priemonių tikslas – skatinti nesirinkti atliekų šalinimo sąvartyne kaip pigiausio atliekų tvarkymo būdo.

Neatsižvelgta į LRATCA pasiūlymą taikyti vienodą 10 Eur/t tarifą už įrengtose sekcijose šalinamas asbesto turinčias atliekas, neatsižvelgiant, kokiame įrenginyje sekcija įrengta, todėl kad mokesčio už sąvartynuose šalinamas atliekas tikslas – mažinti jų kiekį, skatinti vengti naudoti pavojingąsias medžiagas ir įgyvendinti atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumą. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma asbesto atliekų susidarė praeityje (pvz., sovietmečiu statytų individualių gyvenamųjų namų stogo danga) ir jos tvarkymui skiriamos valstybės biudžeto lėšos, mokesčio už nepavojingų atliekų sąvartyne atskirose sekcijose šalinamas asbesto atliekas dydis nekeičiamas. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje veikiančių 11 regioninių nepavojingų atliekų sąvartynų pajėgumai gerokai didesni už pajėgumus 3 inertinių atliekų sąvartynų ir vienintelio pavojingųjų atliekų sąvartyno. Be to, reikšmingai skiriasi atliekų šalinimo skirtingos klasės sąvartynuose (nepavojingųjų, pavojingųjų atliekų ir inertinių atliekų sąvartynai) sąnaudos ir sąvartynų eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo sąnaudos.

Vertinant ribotas galimybes didinti pavojingųjų atliekų sąvartyno ir inertinių atliekų sąvartynų pajėgumus, neturėtų būti mokestinėmis priemonėmis skatinama didinti šiuose sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį juose šalinant ir asbesto atliekas. Minėtuose sąvartynuose turi būti šalinamos (atitinkamai) inertinės, pavojingos atliekos, kurių neįmanoma sutvarkyti kitais (aukštesnio prioriteto) tvarkymo būdais. Pažymėtina, kad asbesto atliekų tvarkymo alternatyvų gali būti ieškoma ir kitose ES šalyse. Pvz., Prancūzijoje, naudojant plazmos liepsną, asbesto turinčios atliekos perdirbamos į nepavojingą inertinę medžiagą (*Cofalit*), kuri gali būti naudojama keliams tiesti ir kaip statybinė medžiaga. Danijoje patentuoto proceso metu asbesto turinčios statybinės medžiagos perdirbamos į naujas nepavojingas mineralines medžiagas.

Neatsižvelgta ir į LRATCA pasiūlymą Įstatymo projekto 8 priede nustatytiems mokesčiams netaikyti indeksavimo koeficiento. Pažymime, kad indeksavimo koeficiento paskirtis – išlaikyti veiksmingą mokesčio tarifą infliacijos sąlygomis. Paprastai visi tarifai, nustatyti kaip absoliutus dydis, yra indeksuojami, todėl atsižvelgus į šią pastabą reikėtų dažniau keisti įstatymu nustatytus bazinius tarifus atsižvelgiant į dėl infliacijos prarastą jų poveikį ir veiksmingumą.

Neatsižvelgta į VŠĮ „Žiedinė ekonomika“ pasiūlymą Lietuvoje pradėti taikyti nepavojingųjų komunalinių atliekų ir iš atliekų pagaminto kietojo atgautojo kuro deginimo mokestį, pvz., 10 Eur/t, už kurį surinktos lėšos būtų panaudojamos investicijoms į atliekų ir medžiagų perdirbimo infrastruktūrą, taip kuriant naujas darbo vietas, o ne tik mažinant neigiamą poveikį aplinkai ir klimatui.. Vadovaujantis Aplinkos ministerijos užsakymu, 2017 m. atliktos mokesčių už atliekų tvarkymą mechaninio–biologinio apdorojimo ir atliekų deginimo įrengimuose reikalingumo analizės¹ rezultatais, minėtą deginimo mokestį nustatyti netikslinga. Atliekų deginimo jėgainių pajėgumai nekonkuruoja su žiedinės ekonomikos pasiūlymų pakeite nustatytais uždaviniais. Tikslų (mažinti sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį ir didinti perdirbamų atliekų kiekį) efektyviau siekti kitomis priemonėmis – padidinus sąvartyno mokesčio tarifus, plėtojant atliekų rūšiuojamojo surinkimo infrastruktūrą. Be to, investicijas į perdirbimo infrastruktūrą ir aktyvesnius rinkos dalyvių veiksmus siekiant mažinti į atliekų deginimo jėgaines patenkančių komunalinių atliekų kiekį paskatins Vyriausybės patvirtintos didesnės pakuočių atliekų perdirbimo užduotys, Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo 4 priede nustatyti didesni mokesčio tarifai neperdirbamoms pakuotėms. Aplinkos ministerijos parengtame Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo projekte Nr. XIII-P-4988 siūloma, kad Valstybinė energetikos reguliavimo taryba reguliuotų komunalinių atliekų deginimo įkainio viršutinę ribą įvertinusi planuojamas reguliuojamų objektų (deginimo jėgainių) investicijas ir pan.

Argumentai, kodėl į kai kurias pastabas neatsižvelgta, pateikti derinimo pažymoje.

¹ Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atliekos/tyrimai-studijos-projektai-seminarai-renginiai>

Įstatymo projektas skelbiamas Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje (<https://tais.lrs.lt>).

Įstatymo projektą parengė Aplinkos ministerijos Europos Sąjungos investicijų ir ekonominių priemonių departamento (direktorius Inesis Kiškis, tel. 8~618 12760, el. p. inesis.kiskis@am.lt) Ekonominių priemonių taikymo politikos skyriaus (vedėja Živilė Liberienė, tel. 8~677 55774, el. p. zivile.liberiene@am.lt) vyriausioji specialistė Virginija Kalesinskiene (tel. 8~696 95290, el. p. virginija.kalesinskiene@am.lt) ir Atliekų politikos grupės (vadovė Vilma Slavinskiene, tel. 8~698 75027, el. p. vilma.slavinskiene@am.lt) vyriausioji patarėja Neringa Paškauskaitė (tel. 8~696 63217, el. p. neringa.paskauskaite@am.lt).

PRIDEDAMA:

1. Aiškinamasis raštas, 3 lapai.
2. Nutarimo projektas, 1 lapas.
3. Įstatymo projektas, 2 lapai.
4. Įstatymo projekto lyginamasis variantas, 3 lapai.
5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma, 2 lapai.
6. Administracinės naštos ūkio subjektams apskaičiavimo ataskaita, 4 lapai.
7. Derinimo pažyma, 15 lapų.
8. VŠĮ „Žiedinė ekonomika“ 2021-07-29 d. raštas Nr.1, 2 lapai.
9. Lietuvos regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacijos 2021-08-03 d. raštas Nr. IS-34, 2 lapai.
10. Lietuvos savivaldybių asociacijos 2021-08-12 d. raštas Nr. (6)-SD-561, 7 lapai.

Žemės ūkio ministras,
pavaduojantis aplinkos ministrą

Kęstutis Navickas

Virginija Kalesinskiene, 8~696 95290, el. p. virginija.kalesinskiene@am.lt
Neringa Paškauskaitė, 8~696 63217, el. p. neringa.paskauskaite@am.lt